

Журавель О.Є.,

к.ю.н. (Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ,
м. Дніпро, Україна)

ОСОБЛИВОСТІ РОЗІРВАННЯ ШЛЮБУ ІЗ ЗАСУДЖЕНОЮ ОСОБОЮ

Розлучення – це емоційно насичений і юридично складний процес, що може ще більше ускладнитися, коли однією зі сторін є засуджена особа. В Україні питання розлучення із засудженим чоловіком/дружиною стає все більш актуальним в останні роки у зв'язку зі збільшенням кількості осіб, які відбувають покарання у вигляді позбавлення волі. Розлучення із засудженою особою передбачає специфічні юридичні процедури, що відрізняються від звичайного розлучення, а також піднімає складні етичні питання, пов'язані з обов'язками та правами обох з подружжя.

Метою цієї тези є дослідження особливостей розірвання шлюбу із засудженою особою в Україні, вивчення правових та етичних аспектів, які виникають у цих випадках. Шляхом аналізу відповідних законів і нормативно-правових актів, а також судової практики та наукових досліджень, це дослідження має на меті надати всебічний огляд викликів і можливостей, пов'язаних із розлученням із засудженим чоловіком в Україні. За допомогою цього аналізу я сподіваюсь пролити світло на правові та етичні питання, які виникають у таких випадках, і запропонувати рекомендації щодо вдосконалення процесу розлучення для всіх залучених сторін.

Закон «Про розірвання шлюбу з особою, позбавленою волі» визначає конкретні процедури та вимоги щодо розірвання шлюбу з особою, яка перебуває в місцях позбавлення волі в Україні. Відповідно до цього закону, той із подружжя, хто бажає розпочати процедуру розірвання шлюбу, повинен подати письмову заяву до адміністрації установи виконання покарань, де утримується ув'язнений чоловік або дружина. Заява повинна містити повну назву та місцезнаходження установи, ім'я та адресу того з подружжя, хто ініціює розлучення, а також підстави для розірвання шлюбу. Підстави для розлучення такі ж, як і для будь-якого іншого виду розлучення в Україні, включаючи подружню зраду, жорстоке поводження, залишення без нагляду та непримиренні розбіжності.

Після отримання заяви адміністрація установи виконання покарань зобов'язана повідомити ув'язненому чоловікові або дружині про її отримання та надати йому або їй можливість надати відповідь. Якщо ув'язнений із подружжя згоден на розлучення, він повинен надати письмову згоду, яка потім надсилається назад тому з подружжя, хто ініціює розлучення. Якщо ув'язнений із подружжя не надає письмової згоди, той із подружжя, хто

ініціює розлучення, все одно може продовжити розлучення, надавши суду докази того, що ув'язнений із подружжя був повідомлений про шлюбозрозлучний процес і йому була надана можливість відповісти. Цей закон гарантує, що обидві сторони мають справедливу можливість брати участь у шлюбозрозлучному процесі, навіть якщо одна з них перебуває в ув'язненні.[1]

У випадках, коли ув'язнений із подружжя не може брати участь у процесі через своє ув'язнення, суд може призначити представника, який буде діяти від його імені. Представником має бути особа, яка заслуговує на довіру і здатна ефективно представляти інтереси ув'язненого чоловіка/дружини. Суд також може постановити, що ув'язнений із подружжя повинен бути доставлений до суду для участі в судовому розгляді, якщо вважатиме це за необхідне. Загалом, Закон України «Про порядок розірвання шлюбу з особою, позбавленою волі» спрямований на забезпечення захисту прав усіх сторін, що беруть участь у розлученні, навіть у випадках, коли одна зі сторін не може брати участь у судовому процесі особисто[2]

Далі переходимо до розгляду більш конкретного випадку розірвання шлюбу, коли один із подружжя відбуває покарання в місцях позбавлення волі.

Порядок розірвання шлюбу можливий з ініціативи засудженої особи. Засуджені до позбавлення волі особи, незалежно від строку покарання, мають можливість ініціювати питання розірвання їх шлюбу в судовому порядку або розірвати шлюб в органах державної реєстрації актів цивільного стану за взаємною згодою з другим із подружжя, та у разі відсутності спільних дітей.

Справа про розірвання шлюбу за заявою особи, засудженої до позбавлення волі, може бути розглянута судом за участю представника такої особи.

Разом із зазначеною заявою подається письмовий договір про те, з ким із подружжя буде проживати дитина після того, як особа буде звільнена з місць позбавлення волі, яку участь у забезпеченні умов життя дитини братиме той з батьків, який буде проживати окремо, а також про умови здійснення ним права на особисте виховання дітей. Тут слід врахувати, що заява про розірвання шлюбу і договір про розмір аліментів повинні бути нотаріально засвідчені (до нотаріального посвідчення законодавство прирівнює завірення начальником установи виконання покарань) [3]. Тобто загалом бачимо, що цей процес не сильно відрізняється від загального процесу розлучення.

Також цікавий випадок, який має право на увагу – це порядок розірвання шлюбу з ініціативи іншого з подружжя засудженої особи, навіть якщо особа, яка перебуває у місцях позбавлення волі не згодна.

Якщо засуджений не згоден на розлучення, пред'явлення позову про розірвання шлюбу відбувається, в порядку ст. 110 Сімейного кодексу України, а саме пред'явлення позову одним із подружжя. Позов про

розірвання шлюбу не може бути пред'явлений протягом вагітності дружини та протягом одного року після народження дитини, крім випадків, коли один із подружжя вчинив протиправну поведінку, що містить ознаки кримінального правопорушення щодо другого з подружжя або дитини.

Позов про розірвання шлюбу одним із подружжя подається за зареєстрованим місцем проживання другого з подружжя. У позові необхідно докладно описати всі наявні причини, через які у подружжя виникає бажання розлучитись.

Так, суд приймає рішення про розірвання шлюбу, якщо буде встановлено, що подальше спільне життя подружжя і збереження шлюбу суперечить інтересам одного з них, інтересам їхніх дітей, що мають істотне значення.

Рішення суду про розірвання шлюбу, що набрало законної сили, є остаточним документом, що засвідчує факт розірвання шлюбу і позбавляє необхідності виконання громадянами зайвих процесуальних дій щодо реєстрації розірвання шлюбу та отримання відповідного свідоцтва.

Існує загальне поняття «подати на розлучення». Останнє значить підготовку і подачу в суд правильно складеної позовної заяви про розірвання шлюбу та повного пакету необхідних документів.

Позовна заява подається в письмовій формі та повинна містити у відповідності до Цивільного процесуального кодексу України:

- 1) найменування суду, до якого подається заява;
- 2) ім'я (найменування) позивача і відповідача, а також ім'я представника позивача, якщо позовна заява подається представником, їх місце проживання (перебування) або місцезнаходження, поштовий індекс, номери засобів зв'язку, якщо такі відомі;
- 3) зміст позовних вимог;
- 4) ціну позову щодо вимог майнового характеру;
- 5) виклад обставин, якими позивач обґрунтовує свої вимоги;
- 6) зазначення доказів, що підтверджують кожен обставину, наявність підстав для звільнення від доказування;
- 7) перелік документів, що додаються до заяви.

Позовна заява підписується позивачем або його представником із зазначенням дати її подання до суду за місцем проживання відповідача, за винятком випадків, коли допускається подача заяви за місцем проживання позивача (за наявності неповнолітніх дітей або у зв'язку зі станом здоров'я).

Після прийняття позовної заяви і документів, суд призначає дату попереднього засідання і основного засідання.

Дата першого судового засідання призначається не раніше ніж через місяць після подання заяви, про що сторони повідомляються письмовими повістками. На початку судового засідання перевіряється присутність сторін, роз'яснюються права та обов'язки, розглядаються заявлені сторонами клопотання. Далі суд надає слово сторонам: вислуховує вимоги позивача,

згоду або незгоду з цими вимогами відповідача, розглядає докази сторін. Останньою частиною судового засідання є дебати – почергові висловлювання сторін щодо позовних вимог і звернення до суду про їх задоволення. Після зазначеного вище та розгляду матеріалів справи, суд видається в кімнату для нарад для ухвалення рішення. Сторонам оголошується резолютивна частина рішення суду про розлучення, а документ з повним текстом (з вступної, описової, мотивувальної і резолютивної частинами) вручається через п'ять днів після оголошення резолютивної частини. Коли подружжя не досягло згоди у питаннях про дітей або майно, рішенням суду можуть бути визначені умови подальшого місця проживання дітей, аліментних зобов'язань стосовно дітей і зобов'язань про утримання дружини, умови поділу спільного майна. Відповідно до процесуального законодавства – судові рішення вступає в законну силу через 30 днів після його прийняття, якщо від сторін не надходить оскарження. Але, в разі подачі однією із сторін апеляційної скарги на рішення суду, воно набирає законної сили після розгляду скарги, якщо не було скасовано. Якщо в апеляційній інстанції рішення суду скасовано, змінено або прийнято нове рішення, воно набирає законної сили негайно. Таким чином, на підставі всього вищезазначеного, припиненням шлюбних відносин є момент вступу в законну силу відповідного рішення суду. Процесуально, після закінчення 30-денного строку оскарження, кожній із сторін видається примірник рішення суду з поміткою про вступ в законну силу. У деяких випадках суд видає тільки виписку з судового рішення, дійсну тільки для подання в орган РАЦСу. Органи РАЦСу проводять державну реєстрацію факту розірвання шлюбу судом після отримання копії судового рішення про розлучення або виписки з нього.

Якщо строк тюремного ув'язнення становить 3 роки і більше, дружині чи чоловіку ув'язненої особи представлено право розлучитися в односторонньому порядку. Згоду або незгоду ув'язненого не має ніякого значення, і заявляти відмову або заперечення він теж не має права.

Якщо строк позбавлення волі – менше 3 років, розлучення буде відбуватися в загальному порядку – адміністративному або судовому, в залежності від обставин [4].

Отже, розуміємо, що процес розірвання шлюбу із засудженою особою має чітко структурований порядок дій відповідно до чинного законодавства України.

На жаль відомі випадки коли права засудженого, які охороняються Конституцією України, а саме право на сім'ю, на шлюб, на підтримання родинних зв'язків та на розлучення порушуються працівниками державних органів, але як вбачаємо з нормативно-правових актів, права таких осіб повністю захищені законом.

Висновки. Розірвання шлюбу із засудженою особою в Україні відбувається за певними юридичними процедурами, визначеними Сімейним

кодексом України та Законом України «Про порядок розірвання шлюбу з особою, позбавленою волі». Відповідно до статті 51 Сімейного кодексу України, розірвання шлюбу із засудженим може бути ініційоване лише другим з подружжя або за взаємною згодою. Про початок шлюботорозлучного процесу засуджений повинен бути повідомлений адміністрацією установи виконання покарань, де він відбуває покарання. Якщо засуджений із подружжя не дає згоди на розірвання шлюбу або не відповідає на повідомлення, шлюботорозлучний процес призупиняється до його звільнення з місць позбавлення волі. У випадках, коли засуджений відбуває довічне ув'язнення, шлюботорозлучний процес може бути розпочатий лише після спливу десяти років з дня його ув'язнення.

Окрім того, специфічні юридичні аспекти розлучення із засудженим в Україні можуть бути складними і вимагають залучення професійних юристів. Процес може включати в себе поділ майна, аліменти та опіку над дітьми, в яких може бути складно зорієнтуватися. Процедура розлучення з особою, позбавленою волі, викладена в Законі України, містить додаткові вказівки щодо конкретних правових вимог і процедур, пов'язаних з такими справами. Крім того, юристи рекомендують звернутися за професійною юридичною консультацією, щоб забезпечити правильне вирішення всіх аспектів розлучення та звести до мінімуму потенційні юридичні ускладнення. Загалом, розлучення із засудженою особою в Україні регулюється особливими юридичними процедурами і може вимагати залучення професійних юристів для забезпечення безперешкодного та справедливого процесу.

1. Сімейний кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14>

2. Про розірвання шлюбу з особою, позбавленою волі. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/375/95-%D0%B2%D1%80>

3. Порядок розірвання шлюбу із засудженою особою до позбавлення волі - стаття Михайла Цуркана. URL : https://mischko.com.ua/read/publication/poryadok_rozirvannya_shlyubu_iz_zasudzhenoju_oso_boyu_do_pozbavlennya_voli__statty_a_mikhayla_tsurkana.

4. Розлучення із засудженим. Сімейний адвокат URL : <https://rozirvannya.com.ua/rozluchennya-zasudzhenim>.